

Potulky mestom Brezno



Vážení návštevníci mesta Brezno, milovníci histórie, aj všetci ostatní, ktorí radi aktívne využívajú voľný čas.

Dostávajú sa Vám do rúk *Potulky mestom Brezno*. Pod týmto názvom sa schováva nenápadný sprievodca, ktorý ponúka možnosť spoznať nenáročným spôsobom históriu mesta. Štyri poznávacie trasy Vás budú sprevádzať históriou, stavebnými pamiatkami, slohmi, urbanizmom mesta, literárnou históriou tak, aby ste sa bez mučivého študovania miestnych reálií mohli zoznámiť s odkazmi minulosti a poznali ich stopy zachované v historickom jadre mesta.

V tieni hradných múrov

Od polovice 17. storočia, kedy sa Brezno stalo slobodným kráľovským mestom, začal sa tvoriť okolo pravidelného námestia a priľahlých ulíc smerujúcich na všetky svetové strany, prstenec hradieb. Postupne, ako pribúdali jeho úseky uzatvárané mestskými bránami, vymedzil a uzavrel historické jadro mesta, v ktorom sa dodnes zachovalo viac ako tridsať národných kultúrnych pamiatok a viac, či menej viditeľných stôp, prezrádzajúcich jednotlivé etapy stavebného vývoja Brezna.



Naše potulky začneme na námestí, pod mestskou vežou. Nepatrí medzi najstaršie stavby (r. 1830), no stala sa symbolom mesta po tom, čo skončila jej strážna funkcia. Stojí v priestore, kde bola drevená zástavba pôvodnej osady mesta, predtým, než sa po roku 1380 začalo formovať slobodné mesto Brezno s jeho súčasným námestím. Mariánsky stĺp z roku 1741 v jej blízkosti má zase pripomínať miesto, kde Brezňania vybudovali prvý kostol Blahoslavenej Panny Márie, vypálený

Dóciovcami, majiteľmi hradu Lupča, v roku 1517. Smerujeme na sever, popri hoteli Ďumbier, stojacom na základoch mestského hostinca z polovice 17. storočia a radnici z pol. 16. storočia. Cez parkovú zeleň presvitá z náprotivnej strany výrazná fasáda najstaršieho kamenného domu na námestí z polovice 16. storočia, s jedinečnou renesančnou výzdobou na fasáde. Dom reprezentuje spôsob zástavby námestia - vznikol spojením dvoch samostatných domov rôznej úrovne, o čom svedčí jeho nepravidelná línia okien na čelnej fasáde. Míňame evanjelickú faru, nárožnú budovu s množstvom drobných neorenesančných prvkov, ktorej bohatú literárnu históriu pripomínajú pamätné tabule na jej fasáde a pokračujeme Chalupkovou, kedysi Kostolnou ulicou. Viedla, ako názov napovedá, v poradí k druhému kostolu postavenému severne nad mestom. V najužšom mieste tejto ulice, ktorej datovanie zachovanej výstavby je vpísané do rímskych číslíc na fasádach, stála





kedysi mestská *Benušská* brána. Dnes túto ulicu uzatvára trojuholník stavieb pamätajúcich gotiku, barok, aj empír; Pôvodný kostol - dnes len obnovená časť - *Kaplnka sv. kríža*, viac ako 250 rokov dominoval nad mestom a múr, ktorý ho obkolesoval, bol útočiskom pre obyvateľov mesta v čase nepokojov. Patril striedavo katolíkom aj evanjelikom a zhorel po ničivom požiari v roku apríli 1779. Obe cirkvi si následne postavili svoje bohostánky samostatne. Rímski katolíci na námestí, evanjelici v Kostolnej ulici. O polstoročie neskôr pribudla v susedstve cirkevných stavieb nad

mestom prvá účelová školská budova.

Prechádzkou okolo týchto stavieb sa dostávame na severný okraj hradieb, odkiaľ máme námestie ako na dlani a rozoznávame jeho pôdorys, najreprezentatívnejšiu zástavbu domov na južnej strane, aj historickú zeleň parku z 2. pol. 19. storočia. Zreteľné sú aj dvorové trakty domov, oddeľované od seba typickými, vysokými protipožiarnymi múrmi.

Západný úsek hradieb ustúpil v 60. rokoch 20. storočia súčasnej zástavbe. Zostali len náznaky oporných múrov popri chodníku, ktorým si krátime cestu zo starého cintorína do mesta a pomenovanie jednej z ulíc, ústiacej k *Prednej Uličke* a k symbolic-

kej *Valaštianskej bráne* mestského opevnenia. Dnes tu namiesto pokojného predmestia, ktoré niekedy obývali remeselníci a drobní roľníci, pulzuje ruch cestnej komunikácie smerujúcej na západ. Môžeme sa vrátiť najkratšou cestou na námestie, alebo pokračovať popri kedysi najkompaktnejšom múre hradieb, aby sme spoznali v náznaku ich vzhľad na zrekonštruovanom úseku pri Hotelovej a obchodnej akadémii. Objekt, v ktorom sídli škola bol postavený ako účelové administratívne sídlo Okresného doplnovacieho veliteľstva koncom 30. rokov 20. storočia a spolu s náprotivným nájomným domom tvorili dominantu dnes už neexistujúceho *Červeného námestia*. Pomyselná juhozápadná línia hradieb pretína dnešnú Ulicu B. Němcovej s vilovou zástavbou z 30. rokov 20. storočia, určenou pre rozrastajúce sa okresné mesto. Pri jej výstavbe museli zbúrať prízemné domy juhozápadného nárožia námestia, aby ich nahradili vily a jeden z finančných domov postavený na nároží vo funkcionalistickom slohu.

Až na úroveň tejto ulice, k pozostatkom spomínanej línie hradieb siahali niekedy záhrady domov z Rázusovej ulice, nazývanej aj *Veľkou ulicou*. Miesto, ktoré obývali tunajší





najmajetnejší roľníci. Veď sa aj v povedomí Brezňanov tradovalo: *Ulica pšenica, Ulička ovos*. Zástavbu roľníckych domov uzatvárala *Hronecká brána* južného úseku hradieb asi v polovičnej dĺžke dnešnej ulice. Na tejto úrovni sa hradby otočili za záhradami domov na východnej strane Veľkej ulice smerom na sever. Z domov dnešnej Štúrovej ulice, nazývanej starými Brezňanmi *Burgundiou*, sa tak stalo východné predmestie, vtesnané medzi hradné múry a tok Hrona. Vodu z jeho ramien využívali na svoju prácu miestni garbiari. Donedávna ich pripomínala miestna časť nazývaná *Kožiareň*, typická prízemnými drevenými domami, umiestnenými na južnom konci ulice. Severný koniec ulice zdobilo od začiatku 20. storočia postupne niekoľko dominujúcich budov – meštianska škola, synagóga, mestský nájomný dom s erbom mesta na fasáde. Erb mesta môžeme nájsť aj na fasádach budov na oboch stranách



Kuzmányho ulice, ktorou sa vraciame na námestie. Po pravici stojí prvý mestský nájomný dom so secesnou výzdobou od miestneho sochára Štefana Padličku, prirodzene nadväzujúci na hotel Ďumbier, taktiež so zachovanou secesnou výzdobou. Trojlístok secesných budov dopĺňa budova bývalého okresného úradu stojaca na nároží Štúrovej a Kuzmányho ulice. Pôvodný názov ulice bol *Farská*, nakoľko viedla z námestia popri budove fary postavenej v polovici 17. storočia na nároží s námestím, kde s piaristickým kláštrom tvorila od začiatku 18. storočia komplex cirkevných budov. V priestoroch kláštora pôsobilo až do odchodu rádu koncom 19. storočia zároveň nižšie gymnázium. Jeho študenti využívali počas štúdia unikátnu knižnicu, ktorej zväzky boli istý čas sústredené vo veži štvrtej mestskej brány – *Košickej*, uzatvárajúcej kedysi Farskú ulicu pri Hrone, ktorý v tomto úseku chránil mesto namiesto hradieb.

Opísali sme pomyselný okruh okolo historického jadra a vrátili sa sme sa na námestie, pod vežu, kde sme svoje rozprávanie začali...



Prechádzka starým cintorínom



Starý mestský cintorín leží v severnej časti mesta, na svahu Dúbravky. Založili ho na súkromných pozemkoch, ktoré majitelia darovali mestu. Cintorín bol rozdelený podľa vierovyznaní na tri časti, oddelené medzami. Spodná časť patrila evanjelikom, v strednej časti pochovávali katolíkov a na hornom okraji bola židovská časť.

Vchádzame spodnou bránou. Zastavíme pri prvom hrobe vpravo, hrob Emy Chalupkovej, vydatej Čipkajovej. Bola staršou dcérou evanjelického kňaza Jána Chalupku. Okolnosti jej smrti opisuje Gustáv Kazimír Zechenter -Laskomerský vo svojom životopisnom diele *50 rokov slovenského života*.

Oproti, po ľavej strane je hrob Jána Polónyho, notára, neskôr mešťanostu a nakoniec okresného sudcu, so soľptúrou Krista. Autorom plastiky je brezniansky sochár Štefan Padlička, ktorý vytvoril aj viaceré realistické plastiky s národopisnými námietmi z Horehronia a s námietmi železohutníkov z rodného Hronca.

Chodníkom sa presunieme k hrobu ďalšej známej osobnosti z 19. storočia, Jánovi Čipkajovi – advokátovi, statkárovi, podnikateľovi (hrob je po ľavej strane, orientovaný zadnou stranou náhrobníka ku chodníku). Táto osobnosť prezentovala mesto hlavne v rokoch vzniku Matice slovenskej. Patril medzi jej prvých zakladateľov, na jej činnosť prispel sumou 1000 zlatých v hotovosti a stal sa mecénom a podporovateľom slovenských národných podujatí.

Pokračujeme k hrobu osobnosti, ktorá v Brezne pôsobila 34 rokov a je ňou Adolf Peter Záturecký. Evanjelic-
ký učiteľ a zberateľ ľudovej slovesnosti. Odborne roztriedil vyše 13 000 prísloví a ich variantov, ktoré vyšli pod názvom *Slovenská prísloví, pořekadla a úsloví*.

Schodmi vystúpime do ďalšej časti, kde cestička horizontálne pretína cintorín. Presunieme sa smerom na západ k rodinnej hrobke Lehotských. Posledným pochovaným v tejto hrobke bol Egid Lehocký (1822- 1894) - verejný činiteľ a statkár. Hrobka je od roku 1990 zapísaná v Ústrednom zozname kultúrnych pamiatok. Asi v polovici tejto





cesty sa zastavíme pri dvoch hroboch, umiestnenými nad sebou. Prvým je hrob Dušana Licharda. V Brezne pôsobil od roku 1876 ako mestský zástupca a od novembra 1918 až do svojej smrti ako mešťanosta. Venoval sa tiež regionálnej histórii, jeho práce však zostali v rukopise. Neďaleko od tohto hrobu je nenápadný náhrobník. Patrí evanjelickému kňazovi, ktorý prišiel do Brezna rok po smrti Martina Rázusa, Matejovi Taslerovi, 1938. Jeho príchodom v priestoroch evanjelickej fary oživil spoločenský život. Prízemie upravil tak, aby slúžilo mládeži na čítareň, divadlo, stolný tenis.

Vo farskej záhrade vybuodoval ihrisko, založil združený orchester. Písal divadelné hry prevažne s historickými námetmi určené pre mládež. Väčšina z nich zostala v rukopise. V rukopise zostal aj jeho životopis *Puknutý kaleidoskop*. Knižne debutoval rozprávkovou hrou *Ďumbier a Hoľa*. Tlačou mu vyšli aj divadelné hry *Morské oko*, *Nákaza* a *Lúč Omega*.

Presúvame sa chodníkom späť a zastavujeme sa pri železnom oplotení. Vchádzame dnu a sme pri hrobe najvýznamnejšieho a najznámejšieho predstaviteľa literárneho

života v Brezne, Jána Chalupku. Do mesta prišiel po smrti Jána Kuzmányho, prvého potolerančného kňaza, otca Karola Kuzmányho, prvého podpredsedu Matice slovenskej.

Ján Chalupka bol významný predstaviteľ slovenskej evanjelickej cirkvi, národného hnutia a najmä obrodenej literatúry. V Brezne pôsobil ako evanjelický farár 47 rokov (ďalšie informácie získate v časti Dotyky s literárnou históriou). Hneď vedľa, smerom k východu je podobné oplotenie ohraničujúce hrob Samuela Lopušného s pomníkom v tvare piliera. Samuel Lopušný bol národovec a polstoročie pracoval v mestskej samospráve. Do funkcie senátora ho v súvislosti s reštauráciou magistrátu uviedol Ľudovít Štúr pri návšteve mesta vo februári 1849. Neskôr sa stal mešťanostom. V roku 1894 mu panovník František Jozef I. udelil titul člena Maďarskej kráľovskej rady.

Predtým ako opustíme evanjelickú časť zastavíme sa pri hrobe Emila Kusého, mešťanostu, breznianskeho rodáka. Od roku 1903 pôsobil v Brezne, angažoval sa vo viacerých spolkoch, v mestskom zastupiteľstve pracoval od roku 1905 a niekoľkokrát bol zvolený za starostu mesta.

Stúpame do katolíckej časti, kde približne v strede je pochovaný Andrej Gröbl, ktorý bol organizátorom hudobného života v meste v prvej polovici 20. storočia. Bol kapelníkom dychovej hudby Dobrovoľného hasičského zboru, dirigent spevokolu Svornosť, zakladateľ





Orchestrálneho krúžku (1923), s ktorým sa zúčastňoval na národných slávnostiach.

Dominantou katolíckeho cintorína je hrobka Huszárovcov, postavená bola v medzivojnovom období, v bližšie neurčenom slohu, z lomového kameňa. Staviteľ bol Ján Ryba. Ludovít Huszár bol mestský lekár.

Vrátíme sa späť a presúvame sa do poslednej časti cintorína. Cestou sa zastavíme pri hrobe Ondreja Mateičku, amatérskeho divadelného režiséra. Patril k tým, ktorí začali písať novodobú divadelnú históriu, obdobie po roku 1918.

Prešli sme do hornej časti cintorína, ktorý patril židovskej komunite (ďalšie informácie získate v časti Mapujeme biele miesta histórie).

Prechádzku ukončíme zastavením sa pri hornej murovanej bráne cintorína, kde sa nachádza zoznam osobností pochovaných na starom mestskom cintoríne.

Túto prechádzku môžeme ukončiť pri Kaplnke sv. kríža a evanjelickom kostole a farskom dome.

Po stopách bieleho miesta

Príbeh komunity, ktorá sa na v druhej polovici 20. storočia vytratila z pamäte mesta by sa dal vymedziť niekoľkými desiatkami rokov. Prišli pred stopäťdesiatimi rokmi, aby sa v Brezne natrvalo usadili. O päťdesiat rokov neskôr si za pomoci mesta postavili svätostánok, ktorý ako jeden z mála zachovaných objektov tohto druhu dodnes pripomína ich prítomnosť v meste. Ďalšie polstoročie už ako komunita dopísať nestihli. Podstúpili holokaust, ako väčšina z 90 000 Židov na Slovensku. Po druhej svetovej vojne už nemal kto v písaní vlastnej histórie breznianskych Židov pokračovať. Väčšina tých, ktorí prežili, sa do Brezna už nevrátili a na ich niekdajšiu prítomnosť v meste dnes odkazuje už len zopár pamiatok.



Vydajme sa na tieto miesta.

Počiatky židovskej komunity v meste siahajú do roku 1859, kedy sa do Brezna prisťahovali prvé tri rodiny. Spolu s ostatnými, usadenými aj v okolitých obciach, tvorili od roku 1870 židovskú náboženskú obec s vlastným matričným úradom, elementárnou školou a charitatívnym spolkom Chevra Kadiša. Ako modlitebňu používali jeden z meštianskych domov na námestí. Na prelome storočí, kedy počet členov dosahoval približne 170 ľudí, si postavili na východnej strane historického jadra, v dnešnej Štúrovej ulici, synagógu - miesto, ktoré prestavovalo pre komunitu centrum náboženského aj sociálneho života. Okolnosti polozenia základného kameňa a ústretovosť predstaviteľov mesta dodnes pripomína tabuľa, umiestnená vo vestibule stavby pri jej vysviacke, v roku 1902.

Breznianska židovská náboženská obec zverila projekt a realizáciu Petrovi Payerbergerovi, autorovi viacerých stavieb v Banskej Bystrici. Podmienkou bola orientácia novostavby smerom na východ, k Jeruzalemu, pri realizácii vonkajšieho vzhľadu synagógy ponechala staviteľovi plnú moc. Ten sa inšpiroval architektúrou obdobných stavieb z konca 19. storočia a orientálnymi prvkami, prenesenými do sústavy veží – osemuholníkovej s cibulovou strechou nad vstupnou časťou a postranných osemuholníkových vežičiek ohraničujúcich čelnú fasádu. Niektoré prvky výzdoby fasády sa dnes dajú už len tušiť (stopy na fasáde po doskách Mojžišovho Desatora), iné je možné rekonštruovať podľa dobových fotografií (napr. každá z vežičiek a kupola niesla na vrchole symbol judaizmu – Dávidovu hviezdu). Obdobne to platí o hebrejskom texte pod okennými rímsami na čelnej fasáde, ktorý vyzýval okoloidúcich. „...Veriaci k Božej bráne prichádzajú, ktorí

ste spravodliví podte...“

Napriek tomu, že miestni Židia patrili k reformovanému - neologickému smeru judaizmu, interiérové riešenie breznianskej synagógy rešpektovalo tradície stanovené náboženským zákonom – Halachou. Jednou z jej požiadaviek bol vchod do hlavnej sály cez vestibul. Podľa renesančného pražského učenca Rabi Lőwa mali v ňom veriaci odložiť všetky starosti všedného dňa a sústrediť sa na modlitbu. Ďalšou z požiadaviek Halachy bol oddelený



priestor pre ženy, ktorým bolo určené miesto na galérii. Umiestnil ju na poschodí, z troch strán nad hlavnou sálou, podopieranú liatinovými stĺpmi s hlavicami zdobenými šesťcípou hviezdou, jedinými kovovými konštrukčnými a deliacimi prvkami v interiéri sály.

Celý priestor hlavnej sály bol podriadený priebehu bohoslužby, v ktorej sa osobná modlitba veriacich spájala s modlitbou verejnou a čítaním Tóry (v kresťanskom poní-



maní ju poznáme pod názvom Starý zákon). Je to zvitok dlhého pásu pergamenu navinutý na tyčiach, najcennejší a najdôležitejší predmet v synagóge. Výsadbému postaveniu Tóry zodpovedalo aj jej uloženie v svätostánku (aron ha – kodeš), ktorý mal v stredoveku podobu vysokej skrine, voľne pristavenej na pódiu do východnej strany synagógy. Symbolizoval pôvodnú prenosnú schránku, do ktorej Hebrejci uložili kamenné dosky s Desatorom. Brezniansky aron ha – kodeš je dnes zreštaurovaný a ako jediný zachovalý prvok pripomína pôvodné zariadenie, spreď ktorého sa v neologických synagógach predčítaval biblický text. S farebnou výzdobou svätostánku ladila pôvodne modrá farba výklenku, posiateho zlatými hviezdami.

Keď v roku 1930 príslušníci židovskej komunity synagógu renovovali, netušili, že im zostáva jedno desaťročie na to, aby v nej mohli spoločne komunikovať so Všemohúcim. Podstúpili holokaust a tí, ktorí

prežili sa do Brezna už natrvalo nevrátili. História breznianskych Židov dnes mapuje stála expozícia umiestnená na galérii synagógy.

Prítomnosť komunity v meste pripomína aj časť starého mestského cintorína. Založili ho v roku 1863, kedy museli Židia riešiť problém pochovania prvého zomrelého. Predstaviteľ cirkevného zboru Móric Fried z toho dôvodu predplatil miesto na hornom okraji katolíckej časti mestského cintorína, kde v tom čase bola ešte poľnohospodárska pôda, ktorá sa po odkúpení zmenila na miesto posledného odpočinku Židov z Brezna, Čierneho Balogu, Mýta, Michalovej. Dnes je tu približne 80 hrobov - najstarší pochádza z roku 1877, najmladší z roku 1968. Sú zaujímavé svojou symbolikou a tvarom. Väčšina z pochovaných má datovanie úmrtia pred 2. svetovou vojnou. Nájdeme tu hrob zakladateľa miestnej židovskej náboženskej obce Hermanna Teleka, sú tu aj symbolické hroby obetí holokaustu, väčšinou mladých dievčat, odtransportovaných v roku 1942. V júli





1945 uložili do hrobových miest aj telesné pozostatky manželov Friedovcov z Banskej Bystrice, zavraždených fašistami na neďalekej Krtičnej pri Brezne , v decembri 1944.

Spomienkou na všetkých židovských spoluobčanov – obetí holokaustu, je ich menoslov vyrytý na mramorovej platni podstavca pomníka padlých v druhej svetovej vojne, stojaceho v parku na námestí. Posledným zastavením po stopách komunity sú tri pamätné kamene, umiestnené v dlažbe chodníka na južnej strane námestia. Smutný príbeh rodiny Mittelmannovej, zachytený v dvoch dátumoch a miestach, je symbolickým príbehom rodín, ktoré sa do Brezna už nikdy nevrátili a nemohli nadviazať

na predvojnový príbeh komunity.

Dotyky s literárnou históriou

Brezno je rodiskom a pôsobiskom viacerých významných osobností z oblasti literatúry. Literárny život sa podieľal na spoločenskom a kultúrnom živote obyvateľov mesta a prispel k tomu, že sa Brezno nezmazateľne zapísalo do celoslovenského literárneho vývinového kontextu.

Prehliadku začneme pri pamätnej tabuli Michala Matunáka umiestnenej na budove katolíckej fary, stojacej na východnej strane námestia. Po vzniku Československej republiky sa na rozvoji literárneho života

v Brezne podieľal miestny odbor Maticy slovenskej a prvým predsedom bol práve Michal Matunák (1919) katolícky farár, dekan, historik a archivár, jeden z najlepších slovenských turkológov. Pokračujeme smerom k ďalšej budove (okresný úrad). V tejto budove chodil do školy Jozef Dekrét – Matejovie, i keď ho neradíme k literárnym osobnostiam, ale bol významný lesný hospodár, rodák z Čierneho Balogu - Dobroče. Priekopník moderného lesného hospodárstva a technického pokroku, najmä ochrany lesov a vyznačovania ťažieb. Ťažisko jeho práce bolo v obnove a zveľaďovaní lesov.



Ako prvý v Uhorsku zakladal lesné škôlky.

Na západnej strane námestia, vedľa sídla mestského úradu, je budova na ktorej je umiestnená pamätná tabuľa spisovateľovi Gustávovi Kazimírovi Zechenterovi – Laskomerskému (1824 – 1908). Tento bansko-lesný lekár býval v tomto dome najdlhšie počas svojho pôsobenia v Brezne. Tu ho aj v roku 1855 navštívila česká spisovateľka Božena Němcová. Zechenter patril k hlavným predstaviteľom slovenskej romantickej prózy v záverečnej fáze jej vývinu. Bol stúpencom štúrovskej spisovnej slovenčiny a literárne bol priamym pokračovateľom jej humoristickej línie. Najväčším jeho dielom je *Vlastný životopis*, ktorý je zároveň cenným historickým dokumentom. Okruh jeho záujmov bol široký, venoval sa geológii, mineralógii, kryštalografii, speleológii a botanike. Práve v tomto dome pri požiari sa mu zničila mineralogická zbierka.

Pokračujeme do zadnej časti mestského parku k soche Martina Rázusa (1888 – 1937), spisovateľa, politika, evanjelického kňaza. Počas krátkeho pôsobenia v Brezne napísal množstvo prác rôznej umeleckej hodnoty. Medzi najznámejšie patrí jeho autobiografické dielo *Maroško a Maroško študuje*. Martin Rázus čerpal námety aj z histórie mesta Brezna a to pre romány *Júlia*, *Odkaz mŕtvych*, *Krčmársky kráľ* a novely *Bombura* a *Surovcovci*. Autorom skulptúry je akad. sochár Jozef Barinka. Socha bola odhalená 6.8.2006. O niekoľko metrov ďalej stojí pomník Jána Chalupku odhalený 1939. Ján Chalupka (1791 – 1871) bol prozaik, dramatik, publicista, najvýznamnejší satirik obdobia národného obrodovania, evanjelický kňaz. Ťažisko jeho tvorby spočívalo v dramatických dielach, v ktorých sa satiricky zamerával na proces národného odcudzenia sa a pomáďarčovania

slovenského meštianstva a zemianstva. Motív z jeho prvotiny *Kocúrko* úspešne rozvil v ďalších siedmich veselohrách. Hry po uzákonení spisovnej slovenčiny poslovenčil. Je autorom príležitostných básní, veršovaných rečí a duchovnej poézie. 45 jeho náboženských piesní uverejnili v evanjelickom *Zpěvníku*, ktorý vyšiel v roku 1842. Jeho meno v Brezne nesie divadelný ochotnícky súbor, gymnázium a celoslovenská prehliadka umeleckej tvorivosti pedagogických pracovníkov – Chalupkovo Brezno.

Zo zadného parku sa presunieme k evanjelickej fare. Na jej priečelí je niekoľko pamätných tabúľ venovaných významným evanjelickým kňazom, ku ktorým nesporne patril už spomínaný Ján Chalupka a Martin Rázus. Je tu tiež pamätná tabuľa s reliéfom Karola Kuzmányho, najvýznamnejšieho breznianskeho rodáka. Karol Kuzmány



(1806 – 1866) básnik, spisovateľ, teoretik umenia, novinár, odhodlaný bojovník proti národnému útlaku a húževnatý organizátor literárneho života na Slovensku v druhej polovici 19. storočia. Bol prvým podpredsedom Matice slovenskej.

Podrobnejšie informácie o literárnych osobnostiach mesta Brezno sa dozviete v literárnej expozícii *Literárne Brezno*, ktorá sa nachádza v zadných traktoch evanjelickej fary. V prípade záujmu o jej návštevu je potrebné ohlásiť sa v Horehronskom múzeu.

